

СКОВОРОДИНІВСЬКА ТРАДИЦІЯ І СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТА ВИХОВНІ ПРАКТИКИ

Єсипенко В. Ю.

Науковий керівник – канд. іст. наук, доц. Бадєєва Л. І.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. українознавства,
тел. (057) 702-14-98)

Григорій Савич Сковорода посідає унікальне місце в історії української культури. Він – учитель життя, який показав сучасникам гідний його зразок. Згідно з періодизацією педагогічної думки в Україні творча спадщина Г. С. Сковороди відноситься до пізнього українського бароко. Його творчість фактично починала часи Просвітництва в українській культурі. У цілому ідеї Г. С. Сковороди, що ввібрали в себе широкий спектр античних (Платон, Аристотель, стоїки, Плотін), середньовічних (отці церкви), новоевропейських (Спіноза, Вольф, Декарт, німецькі містики та ін.), розвинулися в контексті ідей західноєвропейського Просвітництва. З іншого боку, специфіка православної культурно-історичної традиції, у межах якої проходили життя й творчість Г. С. Сковороди, зумовлювала оригінальність філософсько-культурологічних ідей «українського Сократа».

Ім'я видатного українського філософа Григорія Савича Сковороди (1722–1794). Відоме далеко за межами нашої країни. Г. Сковорода – видатна постать у розвитку не лише філософської думки, але й освіти в Україні. Сам, здобувши добру освіту, постійно займаючись самоосвітою, зумів вибрати зі світової культури найкраще, що виробило людство, поєднати ці знання із українськими культурними досягненнями й сформувати власну філософію.

Навряд чи хто-небудь із діячів української культури, окрім хіба Тараса Шевченка, упродовж ХІХ–ХХ століть привертав до себе таку пильну увагу

світу, як мандрівний слобожанський поет і філософ Григорій Сковорода. Про життя та творчість Сковороди написано сотні історико-філософських, богословських, літературознавчих, лінгвістичних, педагогічних, музикознавчих та інших розвідок, його твори видавалися багато разів не лише в оригіналі, але й у численних перекладах, а сам він став знаковою фігурою для цілого грона блискучих письменників та інтелектуалістів.

Основною темою творчості Григорія Савовича Сковороди є визначення сутності людини, розуміння особливостей людського буття. Г. С. Сковорода – письменник, філософ, а його ціль – зрозуміти духовну складову людини, яка з давніх давен вважалася філософам найважливішою складовою людини, бо не можна змусити людину виконувати якусь роботу тим чи іншим способом, який у корені не відповідає моральним настановам людини. Духовність – це позиціонування моралі як вищої форми керування людиною. Філософія, мистецтво та релігійне начало – ці три типи духовної діяльності не випадково утворюють органічну єдність, що характеризує творчість Григорія Сковороди. Весь пафос його філософії спрямовано передусім до утвердження духовності як дійсного адекватного середовища для власне людського існування.

Основними жанрами творчості поета були: філософські трактати, духовні пісні, притчі, віршовані байки та діалоги. Левина доля філософського світогляду Г. Сковороди сформулювалася під час навчання у Києво-Могилянській Академії. Філософську натуру Григорія підкреслює прив'язане до нього наймення «український Сократ», що описує Сковороду як шукача істини, античного філософа XVII століття.

Унікальний почерк Г. С. Сковороди полягає у манері письменника складати діалоги, у застосуванні образів та символіки. Символізм Григорія Савовича підкреслює найпомітніші риси людей у його творах, найчастіше в байках, таких, як, наприклад «Бджола і Шершень», «Пси», «Щука і Рак». Там тварини з притаманними їм рисами характеру виступають у ролі людей. Такий стиль був характерним для тієї епохи, у якій жив філософ, а жив він на стику літературних напрямів – напрямів бароко і романтизму.

Українська версія ідеї Європи нерозривно пов'язана з філософією свободи і гідності Г. Сковороди та сквородинівською традицією, яка містить у собі ідеї демократії, морально-етичне та соціально-філософське обґрунтування міжлюдської солідарності та альтруїстичних практик, які поширюються та практикуються у волонтерському русі. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених Сковороді та сквородинівській традиції, теоретична рефлексія педагогічних практик духовно-релігійного спрямування, що мають своїм джерелом невичерпну задуховним багатством філософську педагогіку Сковороди.

Учені й студенти-сковородинівці ставлять перед собою мету збереження творчої спадщини Сковороди і розвитком сквородинівської традиції. Наукові

дослідження слугують світоглядним і методологічним підґрунтям у розробці програм духовно-морального відродження, у викладанні предметів соціально-гуманітарного циклу, а також у практиках морально-етичного і релігійного виховання.

Однією з найвідоміших цитат Г. Сковороди є славнозвісна: «Світ ловив мене, але так і не спіймав», яка, судячи з усього, була не тільки констатацією успішної стратегії вислизання за життя філософа, а й висловлювала певну переконаність на майбутнє (що так само, як «спіймання», не було реалізовано за життя Г. Сковороди, воно залишатиметься таким же нездійсненим і в майбутньому).

Отже, філософія сквородинівської традиції – це живий діалог з педагогами різного віку і різних поколінь, основу якого складають ідеї свободи і гідності. Саме тому філософія Сковороди має потужний потенціал для налагодження міжрелігійного та інterкультурного діалогу в освіті та суспільстві. Звернення до християнських ідей Г. Сковороди у сучасних освітніх і виховних практиках сприяє вихованню духовності, патріотизму, сприяє співрозумінню між представниками різних конфесій.

Література

1. Іваньо І.В. Філософія і стиль мислення Г. Сковороди. Київ: Наукова думка, 1983.
2. Бондарчук Л. Григорій Сковорода як символ мудрості української землі // Українська література в загальноосвітній школі. 2004. №10. С. 7–9.
3. Незвична» філософія Григорія Сковороди/ // Національний університет Острозька академія
URL:<https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2012/11-22-1>(дата звернення 17.11.22)
4. Чижевський Д.І. Філософія Г.С.Сковороди /Підгот. тексту й попереднє слово Л. Ушкалова. Харків, 2004. 272 с.
5. Загальна характеристика життя та творчості Григорія Сковороди/ [Електронний ресурс]/ Полтавська міська школа мистецтв «Мала академія мистецтв» імені Раїси Кириченко/
<https://mam-poltava.org.ua/news/zagalna-harakteristika-zhittya-ta-tvorchosti-grigoriya-skovorodi>
6. Світ культури у творчості Г.С Сковороди // Культурологія
URL:https://pidru4niki.com/1259060543861/kulturologiya/svit_kulturi_tvorchosti_skovorodi (дата звернення 15.11.22)